

U S N E S E N Í

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců Mgr. Aleše Roztočila a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobce: **J. G.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti stěžovatelky: **J. G.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 6. 2013, č. j. 19 Ad 68/2012 – 15,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e o d m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

[1] Rozhodnutím ze dne 15. 10. 2012, č. j. X (dále též napadené rozhodnutí), změnila žalovaná k námitkám žalobce své rozhodnutí ze dne 17. 5. 2010, č. j. X, když výrokem I. rozhodla, že podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1191 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále též zákon o organizaci), vznikl žalobci přeplatek na starobním důchodu za dobu od 16. 4. 1991 do 15. 7. 2008 v částce 76.986 Kč. Výrokem II. pak žalovaná podle § 118a odst. 2 a za použití § 118a odst. 3 zákona o organizaci pak uložila žalobci povinnost vrátit jí přeplatek za dobu od 16. 7. 2003 do 15. 7. 2008 v částce 31.322 Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

[2] Proti tomuto napadenému rozhodnutí žalované brojil žalobce žalobou podanou u Krajského soudu v Ostravě, v níž uvedl, že žalovaná měla před vydáním napadeného rozhodnutí nejprve rozhodnout o jeho žádosti ze dne 29. 3. 2012 o přiznání příplatku k důchodu podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, teprve pak bylo na místě spočítat případný přeplatek či nedoplatek na jeho starobním důchodu. Současně s tím vyjádřil žalobce své přesvědčení, že vzhledem k tomu, že dle § 118a odst. 3 zákona o organizaci zaniká nárok na vrácení přeplatku uplynutím pěti let ode dne výplaty dávky, může žalovaná požadovat vrácení přeplatku jen za dobu od 15. 10. 2007, nikoli už od 16. 7. 2003.

[3] Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 18. 6. 2013, č. j. 19 Ad 68/2012 – 15, žalobu zamítl a rozhodl dále, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, protože dospěl k závěru, že žalobcovy námitky nejsou důvodné.

[4] Dne 21. 6. 2013 byl přípisem právního zástupce žalobce krajský soud vyrozuměn, že žalobce dne X zemřel, jeho pozůstalá manželka, paní J. G., však na žalobě nadále trvá. Současně s tímto sdělením založil právní zástupce žalobce do spisu krajského soudu i plnou moc vystavenou mu pozůstalou manželkou žalobce.

[5] Proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě podala dne 9. 7. 2013 kasační stížnost prostřednictvím svého právního zástupce žalobcova manželka J. G. (dále též stěžovatelka). Opřela ji o kasační důvody podle § 103 odst. 1 písm. a), b) a c) zákona č. 150/2002 Sb., s. ř. s., tedy pro tvrzené nesprávné posouzení právní otázky soudem, vady řízení před správním orgánem a zmatečnost.

[6] Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

[7] Nejvyšší správní soud dospěl po předběžném posouzení splnění zákonných náležitostí kasační stížnosti stěžovatelky k závěru, že kasační stížnost byla podána k tomu zjevně neoprávněnou osobou.

[8] Podle § 102 odst. 1 věta první s. ř. s. „Kasační stížnost je opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví, jímž se účastník řízení, z něhož toto řízení vzešlo, nebo osoba zúčastněná na řízení (dále jen „stěžovatel“) domáhá zrušení soudního rozhodnutí.“ Okruh osob aktivně legitimovaných k podání kasační stížnosti je tak omezen na účastníky řízení a na osoby zúčastněné na řízení. Podle § 33 odst. 1 s. ř. s. jsou účastníky řízení navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný) nebo ti, o nichž to stanoví zákon. V daném případě byli účastníky řízení před krajským soudem J. G. jako žalobce a Česká správa sociálního zabezpečení jako žalovaná.

[9] Smrtí žalobce v průběhu řízení o žalobě vznikla překážka řízení, přičemž je potřeba posoudit, zda se jedná o překážku odstranitelnou či neodstranitelnou. Absenci procesního subjektu na straně žalobce by přitom bylo možné zhojit rozhodnutím o procesním nástupnictví, byly-li by pro takový postup splněny zákonné podmínky. Jelikož soudní řád správní neobsahuje úpravu procesního nástupnictví, uplatní se v soudním řízení správním podle § 64 s. ř. s. přiměřeně úprava občanského soudního řádu.

[10] Podle § 107 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (o. s. ř.), „Jestliže účastník řízení ztratí po zahájení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.“ Podle § 107 odst. 2 o. s. ř., „Ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení fyzická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, její dědici, popřípadě ti z nich, kteří podle výsledku dědického řízení převzali právo nebo povinnost, o něž v řízení jde.“

[11] Pro učinění závěru o možnosti pokračovat v řízení s procesním nástupcem je tak rozhodující posouzení povahy věci, tedy zda ve smyslu § 107 odst. 1 lze v soudním řízení

pokračování

pokračovat či nikoli. V této souvislosti je rozhodující, zda právo či povinnost, které jsou předmětem řízení, přešly na právní nástupce žalobce či nikoli. K tomu lze citovat standardní komentář k o. s. ř. (Ljubomír Drápal, Jaroslav Bureš: Občanský soudní řád I, II, 1.vydání, Praha, C. H. Beck, 2009, str. 720), kde se uvádí, že: *“[p]lovaha věci brání pokračování v řízení zejména tam, kde práva a povinnosti, o něž v řízení jde, jsou vázány podle hmotného práva pouze na osobu účastníka řízení a nepřechází na právní nástupce, jako jsou např. právo na výživné nebo nárok na odškodnění bolesti a za ztížení společenského uplatnění v občanskoprávních vztazích”*. K obdobnému závěru v souvislosti se soudním řízením správním dospěl Nejvyšší správní soud ve věci týkající se soudního přezkumu rozhodnutí o správním deliktu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 4. 2008, č. j. 3 Ads 42/2008 – 75; všechna citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná z www.nssoud.cz).

[12] V projednávaném případě bylo žalobou napadeno rozhodnutí žalované, jímž žalovaná vyčíslila přeplatek na starobním důchodu, který žalobci vznikl, a uložila mu část tohoto přeplatku ve výši 31.322 Kč žalované vrátit. Žalovaná tak učinila na základě § 118a odst. 2 a 3 zákona o organizaci. K povaze § 118a zákona o organizaci se Nejvyšší správní soud vyjádřil ve svém rozsudku ze dne 13. 4. 2011, č. j. 4 Ads 163/2009 – 70, v němž uvedl, že *„ustanovení § 118a zákona č. 582/1991 Sb., zakotvuje výhradně právní vztah mezi plátcem a příjemcem důchodu. Nelze je použít a na jeho základě dovozovat vznik jakéhokoliv odpovědnostního právního vztahu mezi plátcem a jinou osobou než příjemcem důchodu, a to i z toho důvodu, že odpovědnost příjemce dávky vychází z principu subjektivní odpovědnosti založené na zavinění, kterou nelze přenést na jiného.“* Tento závěr plyne ze znění ustanovení § 118a odst. 2 věta první zákona o organizaci (o něž žalovaná své napadené rozhodnutí opřela), v němž je stanoveno: *„Jestliže byl občanu vyplácen starobní důchod a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu, má plátce důchodu vůči tomuto občanu nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které nenáležely.“* Jak Nejvyšší správní soud opakovaně zdůraznil, práva a povinnosti pojištěnců vyplývající z předpisů o důchodovém pojištění jsou veřejnoprávní povahy a nelze na ně bez dalšího aplikovat obecnou (občanskoprávní) úpravu, nelze je převést ani postoupit na třetí osobu a přechod práv je možný pouze v případech zvlášť upravených těmito veřejnoprávními předpisy. Tím je především § 63 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, podle něhož splatné dávky přiznané před smrtí oprávněného, jemu nevyplacené do dne smrti, se vyplatí členům jeho rodiny podle pořadí a za podmínek stanovených v odstavci 1 téhož ustanovení.

[13] Podle § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění, vstupují do dalšího řízení o dávce a nabývají nároku na částky splatné do dne smrti oprávněného postupně manželka (manžel), děti a rodiče, pokud žili s ním v době jeho smrti ve společné domácnosti. Podmínka žití v domácnosti nemusí být splněna u dětí, které mají nárok na sirotčí důchod po zemřelém. Z citovaného ustanovení je patrné, že přechod nároku na osoby zde vyjmenované a tím možnost procesního nástupnictví v řízení, přicházejí v úvahu jen v případě nároků na dávku uplatněných pojištěncem vůči plátcí důchodu. O takový případ však v projednávané věci nejde, neboť v něm naopak plátce důchodu požadoval na pojištěnci vrácení přeplatku na starobním důchodu, vzniklého podle názoru žalované neoprávněným pobíráním příplatku k důchodu podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích. Smrtí

manžela stěžovatelky nárok plátce důchodu na vrácení přeplatku zanikl. Dávky důchodového pojištění představují totiž osobní nároky pojištěnců v oblasti veřejného práva, nepodléhající dědickému právu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2007, č. j. 4 Ads 83/2006 - 37). Pokud předpisy upravující důchodové pojištění, respektive zákon o organizaci, nikde neupravují přechod povinnosti vrátit přeplatek na starobním důchodu na dědice, manžela, případně jiné osoby, nelze dovodit jiný závěr, než že se jedná o povinnost, která smrtí pojištěnce zaniká a nepřechází na jiné osoby.

[14] Je tedy zřejmé, že povinnost vrátit přeplatek na dávce důchodového pojištění je zákonodárcem konstruovaná jak povinnost ryze osobního charakteru, již není možno převést na jinou osobu, a která na jinou osobu nemůže přejít ani v důsledku právní události, jakou je i smrt povinné osoby. V projednávaném případě je tedy vyloučeno, aby tato předmětná povinnost přešla na stěžovatelku jako pozůstalou manželku zemřelého žalobce. Ve smyslu citovaného § 107 odst. 1 a 2 o. s. ř. proto v souzeném případě povaha věci neumožňuje, aby v řízení bylo pokračováno, a to ani se stěžovatelkou, neboť zde není osoba, která by mohla převzít povinnost, o níž v řízení jde. Není možno ani rozhodnout o procesním nástupnictví po zemřelém žalobci.

[15] Za těchto okolností je nutno konstatovat, že kasační stížnost byla podána stěžovatelkou, která nebyla účastníkem ani osobou zúčastněnou v řízení před krajským soudem, ani nemůže být rozhodnuto o tom, že v řízení bude pokračováno na straně zemřelého žalobce se stěžovatelkou. Proto Nejvyšší správní soud dovodil, že kasační stížnost byla podána osobou k tomu zjevně neoprávněnou, a jako takovou ji Nejvyšší správní soud musí za podmínek § 46 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 120 s. ř. s. odmítnout.

[16] O náhradě nákladů rozhodl Nejvyšší správní soud na základě § 60 odst. 3 s. ř. s. užitého přiměřeně podle § 120 s. ř. s., podle něhož žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, byla-li kasační stížnost odmítnuta.

P o u č e n í: Proti tomuto usnesení **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 8. srpna 2013

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu